

حجاب پژوهی

جلد دوم

پژوهش های فقهی حجاب

مجید دمقان

محمد عشایری منفرد

مرکز تحقیقات زن و خانواده

۱۳۹۸

سرشناسه: دهقان، مجید، ۱۳۶۰ -
 عنوان و نام پدیدآور: حجاب پژوهی/مجید دهقان، محمد عشایری منفرد.
 مشخصات نشر: قم: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواران، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: ۳ ج.
 شابک: 978-600-96674-7-5 ؛ 978-600-96674-8-2
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه.
 مندرجات: ج. ۱. پوشش زنان در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله. - ج. ۲. پژوهش های فقهی حجاب. - ج. ۳. مروری بر مطالعات حجاب.
 موضوع: حجاب -- جنبه های مذهبی -- اسلام
 موضوع: Hijab (Islamic clothing) -- Religious aspects -- Islam
 شناسه افزوده: عشایری منفرد، محمد، ۱۳۵۴ -
 شناسه افزوده: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواران. دفتر مطالعات و تحقیقات زنان
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۸ ج ۳ / ۱۷ / ۵۹ BP۲۳۰
 رده بندی دیویی: ۶۳۶ / ۲۹۷
 شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۴۳۸۸۹

پژوهش های فقهی حجاب

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

- ◆ ناشر: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان
- ◆ ویراستاران علمی: مجید دهقان و محمد عشایری منفرد
- ◆ ویراستار: وحید حامد
- ◆ صفحه آرا: حسین مظفری
- ◆ قطع و تعداد صفحه: ۳۰۴ صفحه، رقعی
- ◆ نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۸
- ◆ شمارگان: ۴۰۰ نسخه
- ◆ چاپخانه: سلمان فارسی
- ◆ قیمت: ۲۸۳۰۵۰ ریال

این کتاب با حمایت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده است

مراکز پخش:

قم: بلوار غدیر، کوچه ۱۰، پلاک ۵
 تلفن: ۳۳۵۷۵۸-۳۲۶۰ (۰۲۵) دورنگار: ۲۸۷۹-۳۲۶۰ (۰۲۵)
 تهران: بلوار کشاورز، خیابان نادری، کوچه حجت دوست، پلاک ۵۶
 تلفن: ۸۸۹۸۳۹۴۴ (۰۲۱)
 پایگاه اینترنتی: www.wrc.ir ؛ پست الکترونیکی: pajohesh@wrc.ir

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۶۷۴-۷-۵

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه ناشر.....
۱.....	مقدمه ویراستاران علمی.....
۷.....	معناشناسی خمار.....
۸.....	۱. مقدمه.....
۹.....	۲. معنای لغوی خمار.....
۹.....	۱-۲. نابسندگی لغت‌نامه‌ها.....
۱۰.....	۲-۲. حوزه اشتقاقی.....
۱۲.....	۳-۲. باهم‌آیی معنایی.....
۱۵.....	۴-۲. کاربرد در ضرب‌المثل‌ها و کنایه‌ها.....
۱۶.....	۳. معنای اجتماعی خمار.....
۲۱.....	۴. پوشش خمار.....
۲۱.....	۱-۴. چگونگی بستن خمار.....
۲۳.....	۲-۴. خمار و لباس‌های دیگر.....
۲۴.....	۳-۴. اندازه خمار.....
۲۵.....	۴-۴. مقدار پوشاندگی خمار.....
۲۸.....	۵-۴. رنگ و جنس خمار.....
۲۹.....	۶-۴. رواج خمار.....

۵. نتیجه‌گیری..... ۳۰
- حجاب شرعی در آیه ۳۱ سورة نور..... ۴۱
۱. مقدمه..... ۴۲
۲. مروری اجمالی بر دیدگاه دانشمندان اسلامی درباره فراز «إِلَّا مَا ظَهَرَ»..... ۴۳
۳. اسباب اختلاف دیدگاه دانشمندان اسلامی..... ۴۴
- ۱-۳. معنای زینت..... ۴۵
- ۲-۳. معنای ابداء..... ۵۵
- ۳-۳. معنای «إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا»..... ۵۸
۴. بررسی دیدگاه‌های اول، دوم و چهارم درباره فراز «إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا»..... ۶۵
۵. نتیجه‌گیری..... ۷۶
- حکم فقهی پوشش زنان بر اساس آیه ۵۹ سورة احزاب..... ۸۳
۱. مقدمه..... ۸۴
۲. دیدگاه‌های کلی مطرح درباره آیه شریفه..... ۸۵
۳. بررسی اعتبار شأن نزول آیه شریفه..... ۸۸
۴. فراز «يَدْنِينَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلَابِيبٍ»..... ۹۰
- ۱-۴. بررسی معناشناختی ترکیب «ادنی علی» و دلالت آن بر پوشش..... ۹۰
- ۲-۴. دلالت «یدنین علیهن» بر پوشش صورت و عدم آن..... ۹۸
- ۳-۴. تحلیلی دلالت‌شناختی از مقوله پوشش و تبیین جهت‌گیری کلی آیه شریفه.. ۱۰۴
۵. فراز «ذَلِكَ أَذْنَىٰ أَنْ يُعْرِفَنَ فَلَا يُؤْذِينَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا»..... ۱۱۱
۶. موضوعیت داشتن کاربرد جلباب..... ۱۱۵
۷. نتیجه‌گیری..... ۱۱۷
- حجاب شرعی در روایات شیعی..... ۱۲۵
۱. مقدمه..... ۱۲۶
۲. تلازم میان پوشش در نماز و در برابر نامحرم..... ۱۲۶
۳. تلازم میان حکم پوشش و نگاه..... ۱۳۰

مقدمه ناشر

حجاب نه تنها از ضروریات فقه شیعه که از ضروریات فقه اسلامی است؛ به گونه‌ای که هر چند در حدود آن دیدگاه‌های گوناگونی مطرح است در اصل آن اختلافی میان فقهای اسلامی گزارش نشده است. از اوایل قرن بیستم، حجاب با دو چالش اصلی روبه‌رو بوده است: چالشی عینی و چالشی نظری. در عهد ناصری مخالفت با حجاب و حضور بدون حجاب و جنجال برانگیز قرة العین در گردهمایی بایبه در بدشت شاهرود و پس از آن در عصر مشروطیت در برخی مجالس اعیان و اشراف گزارش شده و از سال ۱۳۱۴ به بنده جامعه تعمیم یافته است.

تردید در محدوده وجوب حجاب، از جمله وجوب ستر صورت یا پوشاندن زینت‌های دست و صورت در میان فقیهان گذشته و حال مطرح بوده که ناشی از فهم‌های متمایز از ادله شرعی، در عین به‌کارگیری روش اجتهادی است؛ اما در دهه‌های اخیر به‌ویژه از دهه هفتاد به این سو با پدیده‌ای نو مواجهیم. گروهی کمابیش آشنا با ادبیات فقهی به تردید در آموزه‌ها و احکامی پرداختند که بیش از آنکه ناشی از تأملات اجتهادی در فضای فقهاتی باشد، به تحولات هویتی و معرفتی این گروه باز می‌گردد. این افراد که بیشتر متأثر از فضای نواندیشی دینی‌اند، روش اجتهاد را به گونه‌ای در گفتمان مدرن به کار می‌گیرند که با دقت می‌توان پیش‌فرض‌های معرفتی و آموزه‌های مدرن همچون حقوق بشر، آزادی، برابری و تساهل را در مباحث آنان ره‌گیری کرد. این گروه سعی دارد در مطالعات دینی خود به نتایجی برسد که به گشایش تدریجی فضا و فرستادن پیام‌های خشنودکننده و رهایی‌ساز برای نسل جدید بینجامد.

مباحث و شبهاتی که این گروه در برابر احکام فقهی موجود گذاشته‌اند، اسانید فقهی حوزه را به چالش نکشیده و اصولاً آن‌قدر عیار فقهی نداشته که آنان را به تأملات

جدید اندازد؛ اما همین مباحث برای عموم مردم و بخشی از بدنه حوزه و دانشگاه چالش برانگیز بوده است. وجود این چالش‌ها غنیمت است؛ چراکه بهترین آثار علمی ما چه در عرصه‌های عمیق کلامی و فقهی و چه در تبیین‌گری و دفاع از دین، در چنین فضاهاى پرچالشی شکل گرفته‌اند. این هنر عالمان زمان آگاهی چون استاد شهید مطهری است که فضای تهدیدآمیز زن روز دهه ۱۳۴۰ را به فرصتی برای تبیین‌گری تبدیل و آن را به عرصه‌ای برای طرح دیدگاه خود تبدیل کند.

پس از مباحثی که عمدتاً در دهه ۸۰ و ۹۰ درباره حجاب شرعی و مباحث تاریخی عصر نزول و سیره معصومان علیهم‌السلام درباره پوشش زنان مطرح شد، مرکز تحقیقات زن و خانواده با احساس مسئولیت در برابر پرسش‌های مطرح‌شده، بر آن شد تا با مشارکت اعضای هیئت علمی خود و پژوهشگران حوزه و دانشگاه، مباحث مطرح‌شده و مباحث مرتبط دیگر را به‌قدر وسع به میان کشد و به سهم خود ادبیات علمی حجاب را غنا بخشد و متاع خود را به جامعه علمی و فرهیختگان پیشکش نماید.

بدین منظور مسئولیت دبیری علمی این پروژه بر عهده فضلالی ارجمند آقاییان حجت‌الاسلام مجید دهقان و حجت‌الاسلام محمد عشایری منفرد گذاشته شد. در گام بعد، شورای علمی پروژه متشکل از آیت‌الله محمدی قانینی، آیت‌الله یوسفی غروی، حجت‌الاسلام‌والمسلمین محمدرضا زیبایی‌نژاد، دکتر محمود حکمت‌نیا و دبیران علمی پروژه تشکیل شد تا محورهای اصلی، عناوین مقاله‌ها، نویسندگان و ارزیابان تعیین شوند. با مشخص شدن عناوین ۲۷ مقاله، نگارش، ارزیابی و اصلاح مقاله‌ها انجام شد که در نهایت بیست مقاله به مرحله انتشار رسید. در اینجا بر خود لازم می‌دانیم از تلاش دبیران علمی پروژه، اعضای محترم شورای علمی، نویسندگان مقاله‌ها و همکاران مرکز تشکر کنیم. همچنین از خوانندگان گرامی خواهشمندیم افزون بر چشم‌پوشی از کاستی‌ها، ما را در بهبود هرچه بهتر اثر در ویرایش‌های پسین یاری نمایند.

والسلام

مرکز تحقیقات زن و خانواده